

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ЛІНГВІСТИКИ ТА СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ
Кафедра соціальних технологій

ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ

Завідувач кафедри

О.М. Котикова

« _____ » _____ 2023 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
ЗДОБУВАЧА ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ
«БАКАЛАВР»

Тема: **«ТЕХНОЛОГІЇ ОПІКИ ТА ПІКЛУВАННЯ У РОБОТІ З ДІТЬМИ-СИРОТАМИ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ»**

Виконавець: **Власюк Яна Андріївна**

Керівник: **доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри соціальних технологій Котикова Олена Михайлівна**

Нормоконтролер: _____ **Н. Є. Новікова**

Київ 2023

НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет лінгвістики та соціальних комунікацій
Кафедра соціальних технологій
Спеціальність 231 «Соціальна робота»

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри
Котикова О.М.

« _____ » _____ 2023 р.

ЗАВДАННЯ
на виконання кваліфікаційної роботи
Власюк Яни Андріївни

1. Тема кваліфікаційної роботи: «Технології опіки та піклування у роботі з дітьми-сиротами під час воєнного стану «10» травня 2023 р. № 666/ст.
2. Термін виконання роботи: з 08. 05. 2023 р. по 25. 06. 2023 р.
3. Вихідні дані до роботи: літературні джерела з соціальної роботи, психології, соціальної педагогіки, соціальної психології, соціології, психології дітей-сиріт, аналіз зарубіжної літератури щодо технологій опіки та піклування у роботі з дітьми-сиротами.
4. Зміст пояснювальної записки: вступ, розділ 1 «Теоретичні аспекти опіки та піклування дітей-сиріт», розділ 2 «Аналіз технологій опіки та піклування у роботі з дітьми-сиротами в умовах воєнного стану», висновки, список використаних джерел.
5. Перелік обов'язкового графічного (ілюстрованого) матеріалу: презентація основних результатів кваліфікаційної роботи в електронному вигляді.

6. Календарний план-графік.

№ пор.	Завдання	Термін виконання	Відмітка про виконання
1.	Обрання теми та наукового керівника кваліфікаційної роботи	Квітень 2023	
2.	Затвердження теми кваліфікаційної роботи	Травень 2023 р.	
3.	Визначення актуальності та стану проблеми, яка досліджується	Травень 2023р.	
4.	Теоретичний аналіз літератури	Травень 2023р	
5.	Зібрання необхідних матеріалів та попереднє дослідження	Квітень-травень 2023 р.	
6.	Написання кваліфікаційної роботи	Травень-червень 2023р.	
7.	Проведення дослідження	травень 2023 р.	
8.	Подання готової кваліфікаційної роботи на розгляд керівнику	Червень 2023 р.	
9.	Доопрацювання кваліфікаційної роботи, отримання відгуку керівника, рецензії	Червень 2023 р.	
10.	Проходження попереднього захисту	16.05.2023 р.	
11.	Захист кваліфікаційної роботи	21.05.2023 р.	

7. Дата видачі завдання: «   » ___ 2023 р.

Керівник кваліфікаційної роботи _____ Котикова О.М.

(підпис керівника)

(П.І.Б.)

Завдання прийняв до виконання _____ Власюк Я.А.

(підпис випускника)

(П.І.Б.)

РЕФЕРАТ

Пояснювальна записка до кваліфікаційної роботи: «Технології опіки та піклування у роботі з дітьми-сиротами під час воєнного стану» 48 сторінок, 20 використаних джерел.

ОПІКА, ПІКЛУВАННЯ, ДІТИ-СИРОТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ, СОЦІАЛЬНА РОБОТА З ДІТЬМИ-СИРОТАМИ, ТЕХНОЛОГІЇ ОПІКИ ТА ПІКЛУВАННЯ.

Об'єктом дослідження виступає опіка та піклування, що здійснюється над дітьми-сиротами.

Предметом дослідження є технології опіки та піклування в роботі з дітьми-сиротами в умовах воєнного стану в Україні.

Мета: дослідження технологій опіки та піклування дітей-сиріт в умовах воєнного стану.

Завдання:

1. Вивчити особливості організації опіки та піклування дітей-сиріт.
2. Дослідити застосування існуючих технологій опіки та піклування за дітьми-сиротами в умовах військового конфлікту в Україні та проаналізувати досвід міжнародних організацій.
3. Розробити рекомендації щодо вдосконалення технологій опіки та піклування за дітьми-сиротами в умовах воєнного стану в Україні.

Методи дослідження: Для розв'язання поставлених завдань було використано теоретичні та емпіричні методи наукового дослідження. До теоретичних належать: аналіз та узагальнення; до емпіричних: спостереження.

Гіпотеза: за умови врахування специфічних вимог та потреб цільової аудиторії технології опіки та піклування дітей-сиріт під час воєнного стану можуть бути реалізовані, розроблені та успішно застосовані в Україні.

Практичне значення: результати дослідження можуть бути використані для розробки та вдосконалення технологій опіки та піклування дітей-сиріт в умовах воєнного стану.

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

МКЧХ- міжнародний комітет червоного хреста.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОПІКИ ТА ПІКЛУВАННЯ ДІТЕЙ-СИРИТ	6
1.1.Поняття та види опіки та піклування.....	6
1.2. Формування та організація системи опіки та піклування дітей-сиріт.....	12
1.3.Соціальна робота з дітьми-сиротами	18
Висновки до першого розділу.....	22
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ТЕХНОЛОГІЙ ОПІКИ ТА ПІКЛУВАННЯ У РОБОТІ З ДІТЬМИ-СИРОТАМИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	25
2.1. Застосування існуючих технологій опіки та піклування дітей-сиріт під час війни.....	25
2.2. Досвід міжнародних організацій у наданні допомоги дітям-сиротам.....	30
2.3. Розробка рекомендацій щодо вдосконалення технологій опіки та піклування дітей-сиріт в умовах воєнного стану.....	36
Висновки до другого розділу	43
ВИСНОВКИ	45
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	47

ВСТУП

Умови воєнного стану призводять до зниження якості опіки та піклування дітей-сиріт, що мають негативні наслідки для їхнього фізичного, психологічного та соціального розвитку. Багато дітей втрачають своїх батьків, мають обмежений доступ до освіти, медицини, зазнають психологічного стресу, крім того, діти-сироти можуть стати жертвами різних форм насильства, що може негативно впливати на їх подальший розвиток та життя вцілому, тому технології опіки та піклування дітей-сиріт в умовах воєнного стану вимагають ретельного аналізу та підготовки.

Організація системи опіки та піклування дітей-сиріт передбачає комплексні заходи, спрямовані на забезпечення фізичного, психологічного та соціального благополуччя дітей. Зокрема, існують різні форми надання опіки та піклування, а саме: прийомна сім'я; дитячі будинки, інтернати та спеціалізовані заклади; усиновлення; реабілітаційні та психологічні центри, робота яких націлена на забезпечення усім необхідним для подальшого життя та розвитку дітей-сиріт.

Робота соціальних працівників з дітьми-сиротами теж відіграє одну із ключових ролей у забезпеченні добробуту та безпеки дітей-сиріт, у наданні реабілітаційної та підтримуючої допомоги для дітей, які стикаються з травматичними досвідом, емоційним стресом та соціальною вразливістю.

Окрім цього, задля вдосконалення технологій опіки та піклування дітей-сиріт, ми дослідили досвід міжнародних та національних гуманітарних організацій, які займаються допомогою дітям-сиротам в умовах воєнного стану, а саме «ЮНІСЕФ», «Save the Children» та «Організація Червоного Хреста».

За таких умов, технології опіки та піклування дітей-сиріт є одним із актуальних питань сучасності, що потребує уваги науковців та практиків в галузі соціальної роботи з дітьми-сиротами. Тому, спираючись на аналіз використання сучасних технологій опіки та піклування в Україні, а також на досвід міжнародних організацій, ми розробили рекомендації щодо вдосконалення технологій опіки та піклування, що здійснюються у роботі з дітьми-сиротами в умовах воєнного стану.

Аналізом даної тематики займалися такі видатні науковці, як Л. Волинець, Н. Комарова, О. Антонова, І. Іванова, А. Капська, І. Пінчук, М. Лукашевич та інші. Усі

вони зробили значний внесок у вивчення та розуміння проблематики опіки та піклування дітей-сиріт. Їх дослідження та публікації сприяють покращенню практичних підходів до роботи з дітьми-сиротами.

Об`єктом дослідження є: опіка та піклування, що здійснюється над дітьми-сиротами.

Предметом дослідження є: технології опіки та піклування в роботі з дітьми-сиротами, які опинилися в умовах воєнного стану в Україні.

Мета дослідження: дослідження технологій опіки та піклування дітей-сиріт в умовах воєнного стану.

Завдання дослідження:

1. Вивчити особливості організації опіки та піклування дітей-сиріт.
2. Дослідити застосування існуючих технологій опіки та піклування у роботі з дітьми-сиротами в умовах військового конфлікту в Україні та проаналізувати досвід міжнародних організацій.
3. Розробити рекомендації щодо вдосконалення технологій опіки та піклування за дітьми-сиротами в умовах воєнного стану в Україні.

Гіпотеза дослідження: : за умови врахування специфічних вимог та потреб цільової аудиторії - технології опіки та піклування дітей-сиріт під час воєнного стану можуть бути реалізовані та успішно застосовані в Україні.

Методи дослідження: для розв'язання поставлених завдань було використано теоретичні та емпіричні методи наукового дослідження. До теоретичних належать: аналіз та узагальнення; до емпіричних: спостереження.

Практичне значення отриманих результатів: результати дослідження можуть бути використані для розробки та вдосконалення технологій опіки та піклування дітей-сиріт в умовах воєнного стану.

Апробація результатів роботи: виступ «Методи та технології соціальної роботи з дітьми-сиротами в умовах воєнного стану» на Міжнародній науково-практичній конференції «ПОЛІТ СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ НАУКИ». Конференція відбулася 4-7 квітня 2023 року в Національному авіаційному університеті.

Структура роботи: дипломна робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОПІКИ ТА ПІКЛУВАННЯ ДІТЕЙ-СИРИТ

1.1. Поняття та види опіки та піклування

Опіка та піклування дітей-сирит в Україні є важливим аспектом соціальної та правової системи країни. Держава та суспільство приділяють значну увагу щодо захисту та добробуту дітей, які опинилися без батьківського піклування. Україна має встановлену систему опіки та піклування, яка забезпечує дітям-сиротам необхідну підтримку та розвиток [7].

Спершу, визначимо поняття «дитина-сирота». Отже, відповідно до ст.1 Закону України «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сирит та дітей, позбавлених батьківського піклування»: дитина-сирота- це дитина, в якої померли чи загинули батьки. Дане законне визначення "дитина-сирота" в Україні встановлює обов'язки держави, органів опіки та піклування, суспільства та громадян щодо надання опіки, піклування та підтримки дітей даної категорії [1].

Опіка та піклування – це загальні технології соціальної роботи, які застосовуються для надання допомоги різним групам населення. У соціальній роботі вони використовуються для захисту прав та інтересів таких незахищених категорій населення як діти-сироти, діти, які залишилися без піклування батьків та недієздатні громадяни. Проте, існує певна різниця щодо даних понять, розглянемо детальніше кожне із них.

Піклування - це ширший термін, що включає всі дії та процеси, спрямовані на надання допомоги, підтримки та задоволення потреб особи, яка не може самостійно забезпечити це. Піклування передбачає здійснення певних дій та прийняття відповідальності за добробут, безпеку та розвиток особи, про яку піклуються. Це може включати фізичний догляд, медичну допомогу, надання соціальної підтримки, емоційну підтримку, навчання та інші необхідні послуги. Піклування може здійснюватися як особою, так і організацією [15].

Опіка - це один з аспектів піклування, який передбачає юридичну або правову відповідальність за захист та благополуччя особи, про яку піклуються. Опіка зазвичай встановлюється через рішення суду або уповноваженого органу і передбачає повноваження та обов'язки опікунів стосовно особи, яка потребує піклування. Це може включати прийняття рішень щодо медичного лікування, освіти, фінансового керування та інших аспектів життя особи. Основна різниця між опікою та піклуванням полягає в їхній сфері застосування. Піклування є загальним поняттям, яке охоплює всі аспекти надання допомоги та підтримки особі, яка потребує допомоги. В той же час, опіка є специфічним видом піклування, який передбачає юридичну відповідальність та призначення опікуна для особи, яка не може самостійно приймати рішення [15].

Опіка та піклування про дітей-сиріт включає широкий спектр дій та послуг, які спрямовані на забезпечення їхнього фізичного, емоційного, соціального та психологічного благополуччя. Існує кілька видів опіки та піклування [3]:

1. Приймна сім'я. Приймна сім'я - це форма опіки та піклування, де доросла сім'я бере на себе виховання та догляд за дитиною, яка за різних обставин залишилася без біологічних батьків. Приймні сім'ї можуть бути формально визнані органами опіки та піклування, що надають їм легальний статус опікунів. Характерними особливостями приймних сімей є:

- любов та піклування: прийомні батьки забезпечують дитині надання необхідної любові, уваги та піклування, що є основними факторами для її здорового розвитку та добробуту;

- стабільність та безпека: прийомна сім'я надає дитині стабільне оточення та почуття безпеки, що є важливими для її емоційного та психологічного розвитку;

- навчання та розвиток: прийомні батьки забезпечують можливості для навчання дитини та здобуття належної освіти;

- підтримка індивідуальних потреб: прийомні сім'ї враховують індивідуальні потреби кожної дитини, сприяють їх розвитку та допомагають здійснювати їх потенціал;

- соціальна інтеграція: прийомна сім'я надає можливість дитині налагодити стабільні соціальні зв'язки, адаптуватися до нового середовища та розвиватися як частина суспільства.

2. Дитячі будинки, інтернати та спеціалізовані заклади. Дані заклади є закладами, які надають проживання, догляд та виховання дітям, які за різних обставин залишилися без біологічних батьків або не можуть перебувати з ними [11]. Дані заклади можуть бути державними або приватними, маючи відповідну ліцензію та регулюватися законодавством. Характерними особливостями дитячих будинків, інтернатів та спеціалізованих закладів є:

- Проживання та догляд. Діти проживають у відповідних приміщеннях під наглядом кваліфікованого персоналу, який забезпечує необхідний догляд, харчування та безпеку.

- Медичний догляд. Дитячі будинки, інтернати та спеціалізовані заклади забезпечують медичний догляд, щоб забезпечити фізичне та психічне здоров'я дітей.

- Навчання та розвиток. У даних закладах надається освітній процес, що дозволяє дітям отримувати освіту та розвиватися як особистість.

- Соціальна підтримка: Дитячі будинки, інтернати та спеціалізовані заклади забезпечують соціальну підтримку дітям, допомагаючи їх соціальній адаптації та взаємодії з оточуючим середовищем.

- Професійний підхід. У дитячих будинках, інтернатах та спеціалізованих закладах працює кваліфікований персонал, який має знання та досвід у вихованні та розвитку дітей-сиріт.

Проте, разом із цим існує кілька недоліків щодо даної форми опіки та піклування, а саме:

- Недостатні ресурси. Деякі дитячі будинки, інтернати та спеціалізовані заклади можуть бути обмеженими у фінансових та інших ресурсах. Це може вплинути на якість надання послуг та забезпечення дітей-сиріт необхідним.

- Бюрократичні процедури. Часто існує складна бюрократична процедура, пов'язана з реєстрацією та переведенням дітей з дитячих будинків, інтернатів та

спеціалізованих закладів. Це може ускладнювати та затримувати процес забезпечення дітям стабільної та люблячої родини.

- Відсутність сімейного середовища. Дитячі будинки, інтернати та спеціалізовані заклади не забезпечують дітям справжнього сімейного середовища, де вони могли б рости та виховуватися у стабільній та люблячій родині.

- Емоційна підтримка: Діти-сироти, що перебувають у дитячих будинках, інтернатах та спеціалізованих закладах, можуть відчувати недостатність емоційної підтримки та особистого зв'язку зі старшими індивідами. Безпосередні батьки часто відсутні, що може вплинути на психологічний розвиток та самооцінку дітей.

- Соціальна стигма. Діти, які перебувають у дитячих будинках, інтернатах та спеціалізованих закладах, часто стикаються зі соціальною стигмою та негативними уявленнями в суспільстві. Це може ускладнювати їх інтеграцію та взаємодію з оточуючими.

3. Усиновлення. Усиновлення є процесом, за яким біологічні батьки передають свої права та обов'язки щодо догляду та виховання дитини іншій родині, яка називається прийомною або усиновлюючою сім'єю. Цей процес вимагає юридичної процедури та офіційного затвердження з боку компетентних органів. Процес усиновлення включає такі етапи [6]:

- Підготовка. Потенційні усиновлюючі батьки проходять спеціальну підготовку, яка включає навчання процесу усиновлення, особистісний розвиток та оцінку їх здатності стати батьками.

- Відбір. Компетентні органи виконують процедуру відбору потенційних усиновлюючих батьків, включаючи аналіз їхньої здатності стати батьками.

- Співставлення. Усиновлюючі батьки співставляються з потребами та характеристиками дитини.

- Прийом та адаптація. Після співставлення, якщо відбувається згода з обох сторін, дитина переїздить до нової прийомної сім'ї. Цей етап включає процес адаптації дитини до нових умов, встановлення зв'язку з усиновлюючими батьками та формування сімейних зв'язків.

- Юридичне оформлення. Усиновлення стає офіційним після проходження всіх необхідних юридичних процедур та отримання дозволу від компетентних органів. Це надає усиновлюючим батькам повні права та обов'язки щодо догляду та виховання дитини.

4. Реабілітаційні та психологічні центри. Дані центри - це спеціалізовані установи, які надають підтримку та допомогу дітям-сиротам у фізичному, психологічному та соціальному відновленні та розвитку. Їхня основна мета полягає у забезпеченні належних умов для медичного лікування, психотерапії, освіти та соціальної адаптації дітей-сиріт. Роль та функції реабілітаційних та психологічних центрів полягають у наданні такої допомоги, як:

- Медична допомога. Реабілітаційні центри забезпечують медичну допомогу дітям-сиротам, яка може включати фізіотерапію, реабілітаційні вправи, масаж, лікування захворювань та травм, контроль за станом здоров'я та медикаментозну підтримку.

- Психологічна підтримка. Психологічні центри надають психотерапевтичну підтримку, консультування та терапію для дітей-сиріт, які можуть мати психологічні травми, посттравматичний стресовий розлад, проблеми в адаптації та міжособистісних відносинах. Це допомагає дітям подолати емоційні та психологічні складнощі, встановити позитивну самооцінку [10.С.25].

- Соціальна адаптація. Реабілітаційні та психологічні центри працюють над соціальною адаптацією дітей-сиріт. Це включає розвиток соціальних навичок, комунікативних умінь, навичок самообслуговування та самостійності, а також підготовку до життя у суспільстві та набуття навичок для успішної інтеграції в суспільство.

- Освіта та навчання. Реабілітаційні та психологічні центри забезпечують освіту та навчання дітей-сиріт. Вони створюють сприятливі умови для навчання, організовують спеціальні програми та класи для дітей з різними освітніми потребами. Кваліфіковані педагоги та спеціалісти забезпечують індивідуальний підхід до кожної

дитини, допомагають їй розвивати навички, отримувати освіту та готуватися до подальшого навчання.

- Соціально-правова підтримка. Реабілітаційні та психологічні центри виконують важливу роль у забезпеченні соціально-правової підтримки дітей-сиріт. Вони допомагають вирішувати юридичні питання, отримувати доступ до соціальних послуг та пільг, а також надають інформацію та консультації щодо прав та захисту дітей.

Отже, розглянувши поняття та види опіки та піклування над дітьми-сиротами, ми зрозуміли, що існує кілька широко використовуваних форм опіки та піклування, які забезпечують дітям-сиротам необхідну підтримку та допомогу у їхньому фізичному, психологічному та соціальному розвитку, а саме: прийомна сім'я; дитячі будинки, інтернати, спеціалізовані заклади; усиновлення; реабілітаційні та психологічні центри [19].

Кожна з цих форм має свої особливості та спрямована на вирішення певних потреб дітей-сиріт. Наприклад, дитячі будинки та інтернати забезпечують місце для проживання та основні потреби, спеціалізовані заклади спрямовані на дітей з особливими потребами, усиновлення надає можливість знайти родину, а реабілітаційні та психологічні центри забезпечують медичну та психологічну допомогу.

Важливо враховувати, що кожна дитина-сирота є унікальною і має свої особливості та потреби. Тому організація опіки та піклування передбачає індивідуальний підхід, що враховує фізичні, психологічні, соціальні та емоційні потреби кожної дитини.

Невід'ємною частиною опіки та піклування є соціальна інтеграція дітей-сиріт. Важливо забезпечити їм доступ до освіти, медичних послуг, культурних та спортивних заходів, щоб забезпечити їхній повноцінний розвиток та реалізацію їхнього потенціалу. Розвиток соціальних навичок і вмінь сприятиме їхній адаптації до суспільства та формуванню стійких міжособистісних взаємин.

У підсумку, розуміння поняття та видів опіки та піклування дітей-сиріт є важливим елементом у роботі з дітьми-сиротами. Вдосконалення системи опіки та

підкування, забезпечення індивідуального підходу до кожної дитини-сироти та створення сприятливих умов для їхнього розвитку є необхідними кроками для підтримки їхнього благополуччя та інтеграції у суспільство.

1.2. Формування та організація системи опіки та піклування дітей-сиріт

Діти-сироти є однією із вразливих соціальних груп, де їх добробут залежить від ефективної системи опіки та піклування, яка забезпечує їм належні умови розвитку та захист їхніх прав [4].

Права дітей-сиріт є невід'ємною складовою системи опіки та піклування. Основні права дітей-сиріт визначені в міжнародних і національних законах та документах, таких як Конвенція про права дитини та Загальна декларація прав дитини. Нижче наведено деякі з цих прав [9. С.127-129]:

- Право на гідне життя. Діти-сироти мають право на належні умови проживання, включаючи належне житло, достатнє харчування, доступ до медичного обслуговування та інших основних потреб.

- Право на освіту. Діти-сироти мають право на доступ до якісної освіти без дискримінації. Це включає можливість навчання в загальноосвітніх закладах, професійній освіті та надання підтримки для продовження навчання на вищому рівні.

- Право на захист від насильства та зловживання. Діти-сироти мають право на захист від будь-якої форми насильства, зловживання або експлуатації. Вони повинні бути захищені від фізичного, психологічного та сексуального насильства.

- Право на збереження ідентичності. Діти-сироти мають право зберігати свою особисту ідентичність, включаючи своє походження, культурні та релігійні коріння. Це означає, що їм необхідно забезпечити доступ до своїх особистих документів та інформації про їхнє минуле.

- Право на участь в прийнятті рішень. Діти-сироти мають право на висловлювання своєї думки та участь у рішеннях, які стосуються їхнього життя та

добробуту. Вони повинні мати можливість брати участь у процесі планування своєї опіки, виражати свої побажання та думки щодо свого майбутнього.

- Право на соціальну підтримку. Діти-сироти мають право на доступ до соціальних послуг та підтримки. Це включає психологічну підтримку, консультування, медичну допомогу, підтримку в самостійному житті та інші послуги, спрямовані на поліпшення їхнього благополуччя.

- Право на рівність. Діти-сироти мають право на рівний доступ до всіх прав та можливостей без будь-якої форми дискримінації. Вони не повинні бути об'єктом негативного ставлення чи виключення через свій статус сирітства.

Окрім цього, формування системи опіки та піклування дітей-сиріт передбачає виконання певних умов, які забезпечують безпеку та здоров'я дитини. Однією з основних умов є наявність законодавчої бази, що регулює питання надання опіки та піклування дітям-сиротам під час війни. Вона повинна передбачати права та обов'язки опікунів, порядок їх обрання та призначення, а також механізми захисту прав дітей-сиріт. Другою важливою умовою є наявність системи соціального захисту, яка забезпечує опіку та піклування для дітей-сиріт. Дана система повинна включати соціальні служби, які забезпечують відповідне житло, харчування, медичний догляд та освіту для дітей-сиріт. Третьою умовою є наявність кваліфікованого персоналу, який забезпечує якісне та своєчасне надання опіки та піклування дітям-сиротам під час війни. Цей персонал повинен мати достатні знання та досвід в роботі з дітьми-сиротами, а також бути емоційно стійким та здатним надавати підтримку та захист дітям у важких умовах. Четвертою умовою є наявність достатніх фінансових ресурсів, які забезпечують функціонування системи опіки та піклування дітей-сиріт. Дані ресурси повинні бути виділені на розвиток системи соціального захисту, оплату праці персоналу, забезпечення необхідними матеріальними ресурсами. П'ятою умовою є забезпечення зв'язку та співпраці між різними органами та інституціями, які займаються опікою та піклуванням над дітьми-сиротам. Це може включати міжнародне співробітництво, співпраця з правоохоронними органами, органами медичної допомоги, благодійними організаціями та громадськими організаціями, які забезпечують підтримку дітей-сиріт та їх опікунів.

Спираючись на дані з цивільного кодексу України: опіка встановлюється над малолітніми особами віком до 14 років, які є сиротами або позбавлені батьківського піклування. Піклування встановлюється над неповнолітніми особами віком від 14 до 18 років, які є сиротами або позбавлені батьківського піклування. Відповідно до Закону України "Про опіку та піклування", опікуном може стати доросла, здорова та дієздатна особа, яка не має судимості за вчинені злочини проти життя, здоров'я та майна людини, а також не засуджена до позбавлення батьківських прав [2].

Дитина-сирота потребує особливої уваги та піклування. Законодавство передбачає, що опікун повинен забезпечити дитину-сироту всім необхідним для повноцінного життя та розвитку. Щоб стати опікуном для дитини-сироти, необхідно звернутися до органів опіки та піклування та подати заяву про надання опіки. Під час війни змінюються умови для надання статусу опікуна дітям-сиротам. Зокрема, можуть з'являтися нові категорії осіб, які можуть стати опікунами, наприклад, військові або волонтери, які піклуються про дітей-сиріт, що залишилися без батьків у зоні військових дій. Також можуть змінюватися вимоги до кандидатів на роль опікуна, зокрема, вимога про судову відсутність протиправних дій може бути полегшена в залежності від ситуації в країні. Надання статусу опікуна дитині-сироті під час війни може супроводжуватися рядом труднощів. Зокрема, у зоні війни можуть бути обмежені можливості проведення необхідних процедур та забезпечення належного життя та охорони здоров'я дітей-сиріт. Також може бути складно забезпечити доступ опікунів до дітей-сиріт, які перебувають у зоні війни або на тимчасово окупованих територіях.

Українська система опіки та піклування над дітьми-сиротами включає в себе ряд органів, які займаються наданням допомоги та підтримки дітям-сиротам та їх опікунам. До таких органів належать:

1. Служба у справах дітей та сім'ї на місцевому рівні.
2. Центр соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді.
3. Міністерство соціальної політики України.

4. Державна служба у справах дітей.

Розглянемо детальніше функції та завдання, які виконують вищезазначені органи в організації опіки та піклування для дітей-сиріт.

Служба у справах дітей та сім'ї є державним органом, який забезпечує реалізацію державної політики у справах дітей та сім'ї в Україні. Серед основних завдань Служби є захист прав та інтересів дітей, забезпечення допомоги дітям, які потребують особливого захисту, та підтримка розвитку сім'ї як основи суспільства. Серед основних функцій Служби є:

- Організація та координація діяльності щодо виявлення дітей-сиріт, які залишилися без догляду батьків.

- Забезпечення надання допомоги в організації опіки та піклування над дітьми-сиротами, зокрема шляхом залучення опікунів, які зможуть надати дітям необхідну допомогу та підтримку.

- Проведення соціально-психологічної роботи з дітьми-сиротами, з метою підтримки їхнього психологічного стану та допомоги у подоланні важких життєвих обставин.

- Контроль за умовами перебування дітей-сиріт в дитячих будинках та інших установах соціального захисту, а також забезпечення їхнього належного рівня життя.

- Організація роботи з опікунами та піклувальниками, зокрема проведення навчальних семінарів та тренінгів з питань опіки та піклування над дітьми-сиротами.

- Взаємодія з державними та міжнародними організаціями з метою забезпечення ефективної опіки та піклування над дітьми-сиротами під час війни.

Наступний орган, що забезпечує реалізацію державної політики щодо соціальної захищеності дітей-сиріт, які опинилися в складних життєвих обставинах, є Центр соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді. Центр забезпечує надання соціальних послуг та проведення заходів з метою забезпечення належних умов для розвитку, самореалізації та соціального захисту дітей-сиріт та осіб, які опинилися в складних життєвих обставинах. Згідно зі статтею 29 Конвенції про права дитини, кожна дитина має право на належну охорону з боку своєї держави, включаючи захист

від насильства, зловживання та експлуатації. Одним із основних завдань Центру є забезпечення захисту прав та інтересів дітей-сиріт та осіб з їх числа, що включає в себе такі функції, як:

- Реєстрація дітей-сиріт. Центр забезпечує реєстрацію дітей-сиріт та осіб, що дозволяє встановити кількість та стан цієї групи населення. Реєстрація є важливою для забезпечення доступу дітей-сиріт до соціальних послуг та допомоги.

- Надання соціальної допомоги. Центр надає соціальну допомогу дітям-сиротам, що включає в себе матеріальну допомогу, житло, медичну та психологічну допомогу.

- Опікунство та піклування. Центр забезпечує опіку та піклування про дітей-сиріт, які опинилися без опіки та піклування з боку батьків або інших родичів. У випадку війни в Україні, центр забезпечує захист та опіку про дітей-сиріт, які стали жертвами війни та потерпіли від насильства, зловживання та експлуатації.

- Розшук батьків та опікунів. Центр здійснює розшук батьків та опікунів для дітей-сиріт, які можуть бути взяті на прийомну опіку.

- Організація соціального виховання. Центр організовує соціальне виховання дітей-сиріт, яке включає різноманітні заходи, спрямовані на збереження та розвиток соціальних та культурних цінностей, зміцнення моральної та духовної сфери життя дітей, формування соціальної адаптації та самостійності. У випадку війни в Україні, центр забезпечує психологічну реабілітацію та підтримку дітей-сиріт, які пережили стресові ситуації внаслідок війни.

- Розвиток та підтримка сімейного виховання. Центр забезпечує розвиток та підтримку сімейного виховання, зокрема, надає рекомендації та консультації батькам та прийомним батькам з питань виховання дітей-сиріт. У випадку війни в Україні, центр забезпечує підтримку та допомогу родинам, що стали жертвами війни та сприяють розвитку сімейного виховання.

Ще одним не менш важливим органом, який відповідає за розробку та реалізацію соціальної політики в Україні є Міністерство соціальної політики України. Одним з основних завдань міністерства у справах із дітьми-сиротами є забезпечення соціального захисту та підтримки дітей-сиріт, їх вихованців та прийомних сімей. Для цього Міністерство розробляє та впроваджує соціальні програми, проекти та заходи з

метою забезпечення їх прав та інтересів. Зокрема, Міністерство соціальної політики України координує роботу міжвідомчої комісії з питань опіки та піклування за дітьми-сиротами. Ця комісія здійснює контроль за дотриманням прав та інтересів дітей-сиріт та розглядає питання щодо їх соціальної підтримки та захисту. Міністерство також співпрацює з іншими державними та громадськими організаціями, міжнародними організаціями та благодійними фондами з метою забезпечення соціального захисту та підтримки дітей-сиріт. Окрім цього, Міністерство соціальної політики України здійснює контроль за діяльністю закладів соціального захисту дітей-сиріт, розробляє та впроваджує заходи щодо підвищення ефективності у наданні послуг.

Державна служба у справах дітей є ключовим органом державного управління, який відповідає за розробку та реалізацію державної політики щодо захисту прав дітей в Україні. Одним із завдань Державної служби у справах дітей є забезпечення реалізації прав дітей на захист від будь-яких форм насильства та експлуатації. У разі виникнення військового конфлікту це завдання стає набагато складнішим, оскільки діти стають свідками насильства та терору, можуть бути розділені зі своїми батьками, зазнавати травм та інших негативних наслідків. Для забезпечення захисту дітей-сиріт Державна служба у справах дітей виконує ряд функцій та завдань. Перш за все, це реалізація державної політики щодо захисту прав та інтересів дітей-сиріт, а також допомога в їх соціалізації та вихованні. Забезпечення доступу дітей-сиріт до різних видів допомоги та соціальних послуг, організація установ та закладів соціального захисту дітей та виховання дітей-сиріт із загальним режимом перебування, а також організація родинного виховання та соціального супроводу дітей-сиріт з метою їх інтеграції в суспільство є одними з основних функцій Державної служби у справах дітей. Для забезпечення виконання цих завдань, Державна служба у справах дітей проводить системну роботу з виявлення та реєстрації дітей-сиріт, укладання договорів про надання соціальних послуг, контроль за якістю надання цих послуг, організацію консультативної та методичної допомоги робітникам установ та закладів соціального захисту дітей, а також забезпечення взаємодії з іншими відомствами та організаціями з питань допомоги дітям-сиротам.

Отже, підсумовуючи вище сказане, можна стверджувати, що формування та організація системи опіки та піклування дітей-сиріт є важливим завданням для держави та громадськості. Це вимагає належної координації зусиль, сталого фінансування, належного рівня кваліфікації фахівців та підтримки громадськості. Всі ці заходи мають на меті забезпечити належну допомогу дітям-сиротам, зберігаючи їхні права та інтереси, забезпечуючи їхнє фізичне та психологічне здоров'я та соціальну інтеграцію.

З метою ефективного формування та організації системи опіки та піклування дітей-сиріт необхідно забезпечити системну співпрацю між установами соціального захисту, медичними установами, правоохоронними органами, громадськими організаціями та іншими зацікавленими сторонами. Важливо також враховувати індивідуальні потреби та особливості кожної дитини-сироти, забезпечуючи їм належну психологічну та педагогічну підтримку.

При цьому, для успішної реалізації цієї мети, необхідно забезпечити сталий фінансовий та матеріальний базис для функціонування системи опіки та піклування дітей-сиріт, забезпечити належний рівень кваліфікації фахівців, залучити громадськість до активної підтримки дітей-сиріт та їхнього соціального інтегрування.

1.3. Соціальна робота з дітьми-сиротами

Соціальна робота з дітьми-сиротами є важливою складовою для забезпечення безпеки та добробуту дітей-сиріт. Робота соціальних працівників полягає у наданні доступу дітей-сиріт до медичної допомоги, житла та освіти. Крім того, вони можуть допомогти забезпечити дітям безпечне та стабільне середовище, де вони зростатимуть та розвиватимуться [8].

Соціальні працівники, які працюють з дітьми-сиротами, грають ключову роль у захисті та допомозі, виконуючи ряд функцій таких, як:

- Захист прав дітей-сиріт: соціальні працівники повинні гарантувати, що права дітей-сиріт не порушуються та їхні інтереси захищені. Це включає в себе захист від насильства, експлуатації та дискримінації.

- Надання соціальної допомоги: соціальні працівники повинні забезпечувати дітей-сиріт необхідною допомогою у вирішенні їхніх потреб, які як у матеріальній, так і в психологічній сферах. Це може включати надання харчування, одягу, медичної допомоги, доступу до освіти та культурних заходів.

- Психологічна підтримка: соціальні працівники повинні забезпечувати дітей-сиріт психологічною підтримкою та допомогою у вирішенні їхніх емоційних потреб. Це може включати консультивання, терапію та надання психологічної підтримки під час кризових ситуацій.

- Розвиток навичок самообслуговування: соціальні працівники повинні допомагати дітям-сиротам розвивати навички самообслуговування, які допоможуть їм стати самодостатніми та незалежними у майбутньому.

- Сприяння соціальній адаптації: соціальні працівники повинні допомагати дітям-сиротам у соціальній адаптації, щоб діти могли успішно інтегруватися у суспільство. Це може включати допомогу з пошуком роботи, навчанням та розвитком соціальних навичок.

- Розвиток самооцінки: соціальні працівники повинні допомагати дітям-сиротам розвивати позитивну самооцінку та віру у свої можливості. Це може включати підтримку у вирішенні проблем, встановлення мети життя та розвиток навичок самореалізації.

Окрім цього, з метою забезпечення необхідної підтримки та допомоги дітям-сиротам, соціальні працівники застосовують різноманітні форми роботи, які мають на меті підвищення ефективності роботи з даною категорією дітей. Розглянемо детальніше кожну із цих форм.

1. Індивідуальна робота. Дана робота полягає у співпраці соціального працівника та дитини з метою визначення її потреб, формування індивідуального плану допомоги та надання необхідної підтримки. Основною метою є забезпечення індивідуального

підходу до кожної дитини та врахування її унікальної ситуації. У роботі соціальних працівників з дітьми-сиротами індивідуальна робота полягає у тому, аби:

- забезпечити індивідуальний підхід до кожної дитини та врахувати її потреби;
- допомогти дітям-сиротам відчувати свою важливість та значимість, що сприяє підвищенню їхньої самооцінки;
- забезпечити ефективність роботи соціальних працівників з дітьми-сиротами, оскільки враховує унікальну ситуацію кожної дитини;
- сприяти підвищенню мотивації дітей-сиріт до досягнення позитивних результатів, оскільки допомагає зрозуміти їхні потреби та можливості;
- забезпечити психологічну допомогу дітям-сиротам, що дозволяє їм відчувати підтримку та захист.

Використання індивідуальної роботи в роботі соціальних працівників з дітьми-сиротами під час війни в Україні має свої особливості. Зокрема, необхідно враховувати труднощі, з якими стикаються діти-сироти під час війни, такі як стрес, тривога, страх та нестабільність. Соціальні працівники повинні мати достатні знання та навички, щоб визначити потреби дитини, зрозуміти її емоційний стан та забезпечити необхідну підтримку. Також важливо враховувати культурні та етнічні особливості дітей-сиріт, щоб забезпечити адекватну та відповідну допомогу.

2.Групова робота. Даний метод роботи полягає у взаємодії соціальних працівників та дітей-сиріт у форматі групи, де кожен учасник має можливість висловитися та почути думку інших учасників групи. Такий підхід дозволяє дітям-сиротам знайти підтримку та розуміння від своїх однолітків та спільно працювати над вирішенням своїх проблем. Основними перевагами такої роботи є:

- Зменшення соціальної ізоляції: це дозволяє дітям-сиротам знаходити нових друзів та взаємодіяти з ними, що зменшує відчуття соціальної ізоляції та самотності.
- Розвиток соціальних навичок: це сприяє розвитку соціальних навичок, таких як спілкування, співпраця та конфліктологія, що дозволяє дітям-сиротам вирішувати проблеми та взаємодіяти з іншими людьми в майбутньому.
- Підвищення самооцінки, що може позитивно позначитися на їх подальшому розвитку.

- Забезпечення підтримки: це дозволяє забезпечити дітям-сиротам підтримку та позитивне спілкування з однолітками, що може зменшити відчуття стресу та тривоги.

- Ефективність: дана форма роботи є ефективним інструментом у роботі соціальних працівників з дітьми-сиротами, оскільки дозволяє оптимізувати час та зусилля соціальних працівників, які можуть працювати з більшою кількістю дітей одночасно.

3. Форма сімейної роботи з дітьми-сиротами застосовується для того, щоб допомогти знайти родичів, які можуть прийняти дитину під свою опіку, або для підтримки зв'язку між дітьми та їх родичами, які можуть допомогти забезпечити їм підтримку та догляд. Також співпрацювати зі сім'ями, які вже прийняли дитину під своє опіку, щоб забезпечити їм необхідну підтримку та навчити їх, як доглядати за дитиною відповідно до її потреб.

4. Партнерська робота. Партнерська робота між соціальними працівниками та іншими організаціями, які працюють з дітьми, є важливим інструментом для забезпечення комплексної підтримки дітей-сиріт. Одним із головних переваг форми партнерської роботи є те, що він дозволяє об'єднувати зусилля різних організацій та фахівців з різних галузей. Це сприяє підвищенню ефективності роботи та покращенню результатів, оскільки кожен фахівець може зробити свій внесок у вирішення питань, пов'язаних з дітьми-сиротами. Крім того, партнерська робота дозволяє забезпечувати комплексну підтримку дітей-сиріт, що включає в себе не лише матеріальну допомогу, але й психологічну, соціальну та медичну підтримку. Це особливо важливо в умовах війни, коли діти-сироти можуть переживати стрес, травми та інші емоційні та психологічні проблеми. Під час війни в Україні соціальні працівники співпрацюють зі школами, дитячими будинками та іншими організаціями, щоб забезпечити дітям-сиротам доступ до освіти та медичної допомоги, також вони співпрацюють з правоохоронними органами та службами з охорони дитинства, щоб забезпечити безпеку та захист дітей-сиріт від насильства.

Отже, підсумовуючи вище сказане, можна зробити такий висновок, що соціальні працівники грають одну із ключових ролей у роботі з дітьми-сиротами. Робота соціальних працівників з дітьми-сиротами вимагає від фахівців високої

кваліфікації та професійної підготовки. В умовах війни діти-сироти стикаються зі значними труднощами, однак, завдяки роботі соціальних працівників, багато дітей-сиріт отримали та отримуватимуть необхідну підтримку та допомогу.

У своїй роботі соціальні працівники використовують різні форми та підходи, що дозволяють забезпечити комплексну підтримку дітей-сиріт. Серед них особливо важливими є форми індивідуальної, групової, сімейної роботи та партнерської, адже вони дозволяють забезпечити не лише матеріальну, але й психологічну та соціальну підтримку дітей-сиріт. Досвід роботи соціальних працівників в даній галузі може бути корисним для подальшого використання у розробці програм та стратегій роботи з дітьми-сиротами [8].

Однак, необхідно зазначити, що робота соціальних працівників з дітьми-сиротами під час війни в Україні також стикається зі значними труднощами, зокрема забезпеченням фінансування та матеріально-технічної бази, а також високим рівнем психологічного та емоційного напруження у фахівців. Тому, необхідно забезпечити відповідну підтримку та ресурси для соціальних працівників, які займаються роботою з дітьми-сиротами під час війни, щоб вони могли ефективно виконувати свої функції та забезпечувати необхідну підтримку дітям-сиротам.

Тому, стверджуємо, що робота соціальних працівників із дітьми-сиротами є важливою, зокрема під час війни в Україні. Спеціалісти даної галузі забезпечують дітям необхідну підтримку та допомогу у доступі до медичної допомоги, освіти та житла, а також забезпечують їм безпечне та стабільне середовище для розвитку та росту.

Висновки до першого розділу

У результаті аналізу теоретичних аспектів опіки та піклування дітей-сиріт нам вдалося отримати глибше розуміння цієї проблематики та визначити основні складові цього процесу. У даному розділі були розглянуті поняття та види опіки та піклування, формування та організація системи опіки та піклування, а також соціальна робота з дітьми-сиротами.

Перш за все, було визначено, що опіка та піклування є процесом забезпечення дітей-сиріт необхідними умовами для їх фізичного, емоційного та соціального розвитку. Даний процес може здійснюватися як у сімейних, так і у загальноосвітніх установах, залежно від конкретних умов та потреб дитини. У розділі було встановлено, що опіка та піклування дітей-сиріт може бути реалізована у різних формах, таких як прийомна сім'я, дитячі будинки, інтернати та інші спеціалізовані установи. Кожна з цих форм має свої переваги та недоліки, але основна мета - забезпечити дітям-сиротам безпеку, стабільність та можливість нормального розвитку.

Також було виявлено, що формування та організація системи опіки та піклування є складним процесом, який вимагає врахування різноманітних факторів. Для успішного функціонування такої системи необхідно налагодити співпрацю між різними структурами, такими як урядові органи, громадські організації, щоб забезпечити комплексний підхід до опіки та піклування дітей-сиріт. Організація системи повинна передбачати наявність належної інфраструктури, кваліфікованого персоналу, а також регулярного моніторингу та оцінки якості надання послуг.

Одним із важливих аспектів опіки та піклування дітей-сиріт є соціальна робота. Соціальні працівники грають ключову роль у сприянні соціальному та емоційному благополуччю дітей-сиріт. Вони здійснюють оцінку потреб дитини, сприяють встановленню стійких соціальних зв'язків та інтеграції дітей в суспільство. Соціальна робота з дітьми-сиротами має бути спрямована на розуміння їхніх унікальних потреб, врахування їхньої індивідуальності та сприяння їхньому розвитку. Для цього важливо використовувати різні форми роботи, спрямовані на підвищення самооцінки, розвитку соціальних навичок та самостійності дітей.

Враховуючи складність проблем дітей-сиріт, висновок даного теоретичного аналізу підкреслює необхідність до подальшого розвитку і вдосконалення системи опіки та піклування. Це може включати розробку законодавчих актів та програм, спрямованих на покращення життя дітей-сиріт. Також важливо забезпечити підтримку та співпрацю між урядовими органами, організаціями, громадськими

організаціями для забезпечення комплексного та координованого підходу до опіки та піклування дітей-сиріт.

В цілому, розуміння теоретичних аспектів опіки та піклування дітей-сиріт дозволяє нам глибше осмислити дану проблему. Подальше дослідження і розвиток практичних стратегій є необхідним кроком для забезпечення належного догляду та підтримки для дітей-сиріт і допомоги їм у побудові майбутнього, що відповідає їхнім потребам та потенціалу.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ТЕХНОЛОГІЙ ОПІКИ ТА ПІКЛУВАННЯ У РОБОТІ З ДІТЬМИ-СИРОТАМИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

2.1. Застосування існуючих технологій опіки та піклування дітей-сиріт під час війни

Війна в Україні є однією із найбільш актуальних та серйозних проблем суспільства. Воєнні дії не тільки призводять до людських жертв та матеріальних збитків, але й значно ускладнюють життя вразливих груп населення, зокрема дітей-сиріт [20].

За даними Організації Об'єднаних Націй (ООН), на початок 2021 року понад 220 тисяч дітей потребували гуманітарної допомоги внаслідок конфлікту на сході України, включаючи понад 90 тисяч дітей, які залишилися без батьківського піклування. Також за даними Міністерства соціальної політики України, за період з 2014 по 2021 рік на території України було зареєстровано понад 10 тисяч дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування через війну на сході країни [13]. Внаслідок повномасштабного вторгнення Росією в Україну кількість дітей-сиріт лише збільшується, з початку війни понад 4 тисячі дітей залишилися без батьків. Частина дітей стали сиротами через смерть батьків у зоні бойових дій або при їх втечі до безпечних місць, окрім цього, значна кількість дітей зазнали незаконного вивезення до Російської Федерації з метою їх подальшого усиновлення [12].

Вплив війни на життя та розвиток дітей-сиріт в Україні несе нищівні наслідки, адже діти зіштовхуються із низкою проблем, пов'язаними з їх соціальним, економічним та психологічним життям. Тому, застосування технологій опіки та піклування стає ключовим аспектом розв'язання даних проблем. Отже, детальніше розгляньмо кожну із цих технологій.

1. Технології психологічної підтримки. Одним з найважливіших аспектів роботи з дітьми-сиротами в умовах воєнного конфлікту є психологічна підтримка. Технології психологічної підтримки включають індивідуальні та групові консультації з

психологами, соціальними працівниками; психотерапію; музикотерапію; мистецькі терапії та інші методи. Ці технології спрямовані на зняття психологічних травм, відновлення емоційного стану та забезпечення психологічного благополуччя дітей-сиріт. Психологічна підтримка є важливою для дітей-сиріт в умовах воєнного стану з кількох причин:

- Стресори воєнного стану: діти-сироти стикаються з численними стресорами, такими як втрата рідних, розлучення з родиною та життя у небезпечному середовищі. Психологічна підтримка допомагає дітям зрозуміти та опрацювати ці травматичні події, що допомагає знизити рівень стресу та покращити їхнє психологічне самопочуття.

- Посттравматичний стресовий розлад (ПТСР): діти-сироти, які пережили воєнні конфлікти, часто стикаються з посттравматичним стресовим розладом. Це стан, що включає повторювані нав'язливі спогади, кошмари, тривожність та гіперзбудженість. Психологічна підтримка та терапія допомагають дітям управляти цими симптомами та відновити почуття безпеки.

У роботі з дітьми-сиротами в умовах воєнного стану застосовуються різні методи психологічної підтримки, зокрема:

- Індивідуальні консультації: соціальні працівники проводять індивідуальні сесії з дітьми-сиротами для встановлення довіри, розуміння їхніх потреб та надання індивідуальної підтримки та порад.

- Групова терапія: групові сесії дають можливість дітям-сиротам спілкуватися та ділитися своїми досвідом з іншими дітьми, які пережили подібні травматичні ситуації. Це стимулює взаємопідтримку, сприяє спільному розумінню та допомагає знизити почуття самотності.

- Техніки релаксації та медитації: релаксаційні техніки, такі як дихальні вправи та медитація, допомагають дітям-сиротам знизити рівень тривоги та стресу, заспокоїти свої емоції та зберегти внутрішню рівновагу.

- Творчі терапії: малювання, музикотерапія, літературна терапія та інші творчі методи допомагають дітям виражати свої емоції, знаходити способи самовираження та заспокоєння, а також сприяють процесу підтримки та зцілення.

2. Технології соціальної адаптації. Соціальна адаптація є важливим аспектом роботи з дітьми-сиротами, оскільки вони потребують навичок, необхідних для успішної інтеграції у суспільство. Технології соціальної адаптації передбачають проведення тренінгів та навчальних програм, спрямованих на розвиток соціальних навичок, комунікаційних вмінь, самооцінки та саморегуляції. Крім того, ці технології забезпечують можливості для дітей-сиріт взаємодіяти з ровесниками, адаптуватися до шкільного середовища та отримувати підтримку у вирішенні соціальних та повсякденних проблем.

3. Технології освіти та розвитку. Основна мета технологій освіти та розвитку полягає в створенні сприятливого середовища для навчання та розвитку дітей-сиріт під час воєнного стану. Ці технології включають в себе різноманітні підходи та стратегії, що орієнтовані на забезпечення доступу до освіти, підвищення якості навчання, психологічну підтримку та інтеграцію дітей-сиріт у суспільство. Одним із ключових аспектів цих технологій є забезпечення доступу до освіти для дітей-сиріт. У воєнних умовах, коли інфраструктура може бути пошкоджена або недоступною, важливо створити умови для навчання, наприклад, шляхом організації тимчасових навчальних закладів або за допомогою дистанційного навчання. Також необхідно забезпечити належну кваліфікацію та підготовку вчителів, які працюють з дітьми-сиротами, для ефективного використання методів та підходів, що відповідають їхнім потребам. Підвищення якості навчання є ще одним важливим аспектом технологій освіти та розвитку дітей-сиріт в умовах воєнного стану. Це включає розробку і впровадження програм навчання, які враховують особливі потреби та можливості дітей-сиріт. Такі програми повинні сприяти інтелектуальному, мовному, фізичному і соціальному розвитку дітей, розширювати їхні знання та навички, а також розвивати творчість та самостійність.

4. Технології соціальної підтримки та взаємодії. У ситуаціях воєнного конфлікту, коли діти стають свідками насильства, втрати близьких та переживають травматичні події, соціальна підтримка та взаємодія відіграють важливу роль у забезпеченні їхнього адаптивного розвитку та психологічного відновлення. Однією із ключових технологій соціальної підтримки є формування безпечного та сприйнятливого соціального

середовища для дітей-сиріт. Це означає створення умов, в яких діти відчують підтримку, емоційну безпеку та можуть вільно виражати свої думки та почуття. Для досягнення цієї мети необхідно залучати соціальних працівників, психологів та інших фахівців, які надають індивідуальну та групову підтримку, проводять тренінги з розвитку навичок спілкування та розробляють спеціальні програми для підтримки самооцінки та психологічного стану дітей-сиріт. Іншою важливою технологією є створення можливостей для взаємодії та соціальної інтеграції дітей-сиріт. Це може включати організацію спільних заходів, клубів, групових занять або спортивних активностей, які сприяють розвитку соціальних навичок, спілкуванню та формуванню позитивних взаємовідносин між дітьми-сиротами. Такі заходи сприяють побудові соціальної мережі підтримки, допомагають дітям відчувати себе частиною колективу, розвивати навички співпраці та толерантності. Невід'ємною складовою технологій соціальної підтримки є співпраця з волонтерами та громадськими організаціями. Вони можуть надавати підтримку у вигляді додаткових ресурсів, які сприяють реалізації технологій соціальної підтримки та взаємодії дітей-сиріт. Волонтери можуть допомагати у проведенні різноманітних заходів, організовувати творчі майстер-класи, спортивні змагання, екскурсії та інші активності, які сприяють розвитку та взаємодії дітей-сиріт.

Отже, в умовах воєнного стану в Україні, застосування сучасних технологій опіки та піклування дітей-сиріт, зокрема технологій психологічної підтримки, технологій соціальної адаптації, технологій освіти та розвитку, технологій соціальної підтримки та взаємодії, є важливим фактором у забезпеченні їхнього благополуччя та майбутнього розвитку.

Технології психологічної підтримки допомагають дітям-сиротам впоратися з емоційними травмами, стресом та негативними наслідками воєнного конфлікту. Індивідуальна та групова психологічна підтримка сприяє їхньому психологічному відновленню. Застосування цих технологій сприяє формуванню позитивного самовизначення, підвищує самооцінку та допомагає дітям-сиротам повірити у свої можливості.

Технології соціальної адаптації відіграють важливу роль у процесі опіки про дітей-сиріт під час воєнного стану. Вони допомагають дітям-сиротам інтегруватися в суспільство, встановлюють соціальні контакти та сприяють їхній самореалізації. Розробка та впровадження програм соціальної адаптації, підтримка соціальних зв'язків та навичок самостійного життя сприяють успішній соціалізації дітей-сиріт у воєнних умовах.

Освіта та розвиток є невід'ємною складовою процесу опіки та піклування про дітей-сиріт в умовах воєнного стану. Використання сучасних технологій освіти допомагає забезпечити навчальну програму, адаптовану до потреб та можливостей дітей-сиріт. Це включає використання електронних ресурсів, дистанційне навчання та інтерактивні методи, що сприяють активному навчанню та розвитку критичного мислення. Застосування таких технологій дозволяє дітям-сиротам отримувати якісну освіту незалежно від місця їхнього перебування, сприяє розвитку їхніх здібностей та підготовці до майбутнього.

Технології соціальної підтримки та взаємодії є важливим елементом в опіці про дітей-сиріт в умовах воєнного конфлікту. Вони допомагають створити сприятливе соціальне середовище, де діти-сироти можуть отримати необхідну підтримку, розуміння та взаємодію з іншими людьми. Застосування програм соціальної підтримки, волонтерської допомоги сприяє формуванню позитивних міжособистісних відносин, розвитку навичок комунікації та створенню стабільного соціального контакту для дітей-сиріт.

Загалом, застосування сучасних технологій опіки та піклування, таких як технології психологічної підтримки, технології соціальної адаптації, технології освіти та розвитку, технології соціальної підтримки та взаємодії, мають великий потенціал та сприяють забезпеченню комплексного підходу до потреб дітей-сиріт, враховуючи їхні фізичні, емоційні, соціальні та психологічні потреби.

2.2. Досвід міжнародних організацій у наданні допомоги дітям-сиротам

Міжнародні організації грають важливу роль у наданні допомоги дітям-сиротам в умовах воєнного стану. Незалежно від того, чи йдеться про збройний конфлікт, громадянську війну або інші форми насильства, ці організації працюють на територіях, де діти перебувають у небезпеці та потребують допомоги. Однією із провідних організацій, що займається захистом дітей в умовах воєнного стану, є ЮНІСЕФ. ЮНІСЕФ виконує різноманітні функції, включаючи забезпечення безпеки, освіти, медичної допомоги, соціальної підтримки та надання гуманітарної допомоги. Організація співпрацює з урядами країн, місцевими групами та іншими гуманітарними організаціями для забезпечення допомоги дітям-сиротам. Інша важлива міжнародна організація - Міжнародний комітет Червоного Хреста (МКЧХ). Вони займаються допомогою у разі воєнного конфлікту, включаючи захист прав дітей. МКЧХ надає медичну допомогу, матеріальну підтримку, здійснює пошуки загублених дітей та сприяє їхньому поверненню до родини або забезпеченню інших форм догляду. Також, варто зазначити міжнародну організацію "Save the Children", яка працює в різних країнах світу, де відбуваються воєнні конфлікти. Організація надає комплексну допомогу дітям-сиротам, аби забезпечити захист, освіту, здоров'я та соціальну підтримку дітям-сиротам під час війни. Робота даних організацій здійснює такі заходи:

- Забезпечення безпеки та захисту. Міжнародні організації встановлюють безпечні місця, дитячі центри та притулки для дітей-сиріт.

- Медична допомога та психологічна підтримка. Організації забезпечують доступ до медичної допомоги, вакцинації, ліків та інших необхідних медичних послуг. Вони також надають психологічну підтримку, аби допомогти дітям подолати стрес, пов'язаний з воєнними конфліктами.

- Освіта та навчання. Міжнародні організації працюють над забезпеченням доступу до якісної освіти для дітей-сиріт. Вони створюють навчальні заклади,

організують навчання на віддаленій основі, надають навчальні матеріали та підтримують професійний розвиток педагогічних кадрів.

- Соціальна реінтеграція. Організації працюють над реінтеграцією дітей-сиріт у суспільство після воєнного конфлікту. Вони забезпечують підтримку у встановленні зв'язків з родичами або займаються пошуком альтернативних форм опіки та піклування. Організації також працюють над інтеграцією дітей у школу та громадське життя, щоб вони могли знайти своє місце в суспільстві після пережитого воєнного конфлікту.

- Гуманітарна допомога. Міжнародні організації забезпечують гуманітарну допомогу, таку як харчування, водопостачання, санітарія та гігієна для задоволення необхідних потреб дітей-сиріт у воєнних умовах.

- Захист прав дитини. Організації працюють над захистом прав дитини-сироти, зокрема права на життя, здоров'я, освіту, захист від насильства та експлуатації. Вони ведуть моніторинг порушень прав дитини, надають юридичну підтримку та сприяють усуненню будь-яких форм дискримінації або насильства щодо дітей-сиріт.

Отже, зазначаємо, що дані міжнародні організації, вже мають досвід у наданні допомоги дітям-сиротам, тому вони виявили необхідність швидкого та ефективного реагування на потреби дітей-сиріт в умовах воєнного стану в Україні. Їхні стратегії та програми спрямовуються на забезпечення захисту, освіти, медичного догляду та соціально-психологічної підтримки дітей-сиріт. Розгляньмо детальніше роботу даних організацій в умовах війни в Україні.

Червоний Хрест забезпечує широкий спектр допомоги дітям-сиротам у воєнних умовах, пропонуючи необхідну медичну, психологічну, матеріальну та соціальну підтримку. Медичний персонал організації забезпечує медичний огляд, лікування та необхідні ліки для дітей-сиріт, у той час, як психологи Червоного Хреста надають психологічну допомогу та консультування, сприяючи психічному стану дітей, які потерпають від стресових ситуацій внаслідок воєнного конфлікту. Окрім цього, Червоний Хрест забезпечує доставку харчових продуктів, питної води, гігієнічних засобів та інших необхідних матеріальних благ, що гарантує достатній рівень життєвого комфорту та забезпечує фізичні потреби дітей-сиріт. Окрім

безпосередньої допомоги, Червоний Хрест сприяє реабілітації та соціальній інтеграції дітей-сиріт. Вони організують спеціальні навчальні програми, психосоціальні заходи та відкриті майданчики, де діти-сироти мають можливість отримати освіту, займатися творчістю та спілкуватися з однолітками. Це сприяє підтримці їхнього фізичного, розумового та соціального розвитку. Допомога Червоного Хреста дітям-сиротам в умовах воєнного стану в Україні відбувається в тісному співробітництві з українськими владними структурами та іншими гуманітарними організаціями. Це дозволяє ефективно координувати дії, уникати дублювання зусиль та забезпечувати широкий спектр потреб дітей-сиріт. Основні принципи діяльності Червоного Хреста включають незалежність, нейтралітет, гуманність та безпристрасність. Дані принципи виражаються в усіх аспектах допомоги [17].

Організація ЮНІСЕФ активно впроваджує програми та ініціативи з метою забезпечення захисту, освіти, медичної та соціальної підтримки дітей-сиріт під час конфлікту. Однією із пріоритетних діяльностей ЮНІСЕФ є забезпечення освіти для дітей-сиріт під час воєнного стану. Це включає відновлення шкільної інфраструктури, надання необхідного навчального матеріалу та забезпечення підтримки для вчителів, що працюють у складних умовах. Крім того, ЮНІСЕФ сприяє організації навчальних програм у спеціальних центрах, які пропонують дітям-сиротам можливість отримати як загальну освіту, так і психосоціальну підтримку. Це сприяє їхньому розвитку, соціальній адаптації та надає їм шанс на успішне майбутнє, незважаючи на обставини війни. ЮНІСЕФ також активно займається медичною підтримкою дітей-сиріт в умовах воєнного конфлікту. Організація забезпечує доступ до якісних медичних послуг, ліків та вакцинацій, а також надає підтримку медичному персоналу, який працює з даною вразливою групою. Завдяки даним заходам діти-сироти отримують необхідну медичну допомогу та зменшується ризик поширення захворювань серед них [16].

Окрім цього, ЮНІСЕФ сприяє психологічній підтримці та відновленню емоційного стану дітей-сиріт, які потерпіли від травматичних подій внаслідок війни. За допомогою спеціалізованих психологічних програм та терапевтичних сесій, організованих ЮНІСЕФ, діти отримують можливість виразити свої емоції, знайти

підтримку та відновити психологічну стійкість. Для забезпечення ефективності своєї допомоги, ЮНІСЕФ активно співпрацює з громадськими організаціями. Це сприяє координації зусиль, обміну найкращими практиками та реалізації комплексного підходу до розв'язання проблем дітей-сиріт в умовах воєнного конфлікту. У своїй роботі ЮНІСЕФ керується принципами гуманітарної допомоги, прав дитини та соціальної справедливості. Організація прагне забезпечити рівні можливості для всіх дітей-сиріт незалежно від їхнього походження, статі, етнічної приналежності чи релігії. Вона також відстоює принцип недискримінації та усунення будь-яких форм насильства або зловживання відносно дітей. Завдяки своїм науково обґрунтованим програмам та активним зусиллям, ЮНІСЕФ вносить значний внесок у поліпшення життя дітей-сиріт в умовах воєнного стану в Україні. Їхня робота спрямована на забезпечення безпеки, захисту, освіти та психологічного благополуччя цих дітей, створюючи умови для їхнього повноцінного розвитку та майбутнього успіху.

Міжнародна організація "Save the Children" базується на науковому підґрунті та передових практиках у сфері захисту дітей і гуманітарної допомоги. Організація також співпрацює з українськими громадськими організаціями та іншими гуманітарними партнерами, зокрема в рамках коаліції "Акція за дітей", для забезпечення комплексної та цілеспрямованої допомоги дітям-сиротам. Одним із головних пріоритетів діяльності "Save the Children" є забезпечення безпеки та захисту дітей-сиріт в умовах воєнного конфлікту. Це включає захист від насильства, зловживання та експлуатації, а також постачання необхідних матеріалів для гігієни та основних потреб. Організація також сприяє встановленню механізмів індивідуального супроводу та захисту дітей-сиріт, забезпечуючи їм безпеку та підтримку в складних ситуаціях. Крім того, "Save the Children" забезпечує медичну допомогу дітям-сиротам, що перебувають у зоні бойових дій. Організація працює над забезпеченням доступу до якісних медичних послуг, ліків та необхідного медичного обладнання. Вона також забезпечує навчання медичного персоналу та надає підтримку лікарням та медичним закладам, які надають допомогу дітям-сиротам. Це допомагає зменшити смертність серед цієї вразливої групи дітей та покращити їхні умови життя. Окрім медичної допомоги, "Save the Children" активно займається

забезпеченням освіти дітей-сиріт в умовах воєнного конфлікту. Організація підтримує створення та функціонування освітніх центрів, які забезпечують доступ до якісної освіти та навчальних матеріалів. Це допомагає дітям-сиротам отримати освіту, розвиватися та забезпечує їм можливість побудувати майбутнє навіть у нелегких умовах конфлікту. Крім того, "Save the Children" здійснює дії з психологічної підтримки та соціального відновлення дітей-сиріт, які потерпіли від травматичних подій внаслідок війни. Це включає проведення спеціальних психологічних програм, тренінгів та консультацій з метою підтримки їхньої психологічної стійкості та попередження подальшої травматизації [18].

Міжнародна організація "Save the Children" використовує науково обґрунтовані підходи та методи у допомозі дітям-сиротам в умовах воєнного стану. Це охоплює використання ефективних стратегій соціальної роботи, забезпечення доступу до інноваційних технологій та методик, які сприяють розвитку дітей і відновленню їхнього емоційного стану. Крім того, організація веде моніторинг та оцінку своїх програм, щоб забезпечити їхню ефективність та адаптацію до специфічних потреб дітей-сиріт. "Save the Children" також сприяє зміцненню системи опіки та підтримки дітей-сиріт в Україні. Це включає навчання фахівців, які працюють з дітьми-сиротами, створення нормативних документів та рекомендацій з питань опіки, а також сприяння у формуванні партнерської мережі організацій та установ, що забезпечують допомогу дітям-сиротам. Усі ці зусилля організації "Save the Children" спрямовані на покращення життя дітей-сиріт, забезпечення їхньої безпеки, розвитку та соціальної інтеграції. Широкий спектр програм та ініціатив "Save the Children" допомагає врятувати життя та забезпечити належні умови для розвитку дітей-сиріт в умовах воєнного стану в Україні. Результати діяльності організації "Save the Children" виявляються в кількісних та якісних показниках поліпшення добробуту та благополуччя цієї вразливої групи дітей. Одним із основних підходів "Save the Children" у допомозі дітям-сиротам є принцип "Дитина в центрі". Організація визнає права дітей-сиріт і враховує їхні індивідуальні потреби, унікальність та важливість їхнього голосу. Вона сприяє активному залученню дітей-сиріт до процесів прийняття рішень, допомагає їм розвивати навички самостійності,

самовираження та участі в суспільному житті. Організація також активно співпрацює з українськими владними органами та іншими стейкхолдерами з метою покращення системи опіки та соціальної підтримки дітей-сиріт. Вона надає експертну підтримку у розробці стратегій та законодавства, спрямованих на захист та добробут дітей-сиріт. "Save the Children" також виступає ініціатором та учасником національних та міжнародних форумів, де піднімає проблеми дітей-сиріт та пропонує рекомендації щодо поліпшення їхнього становища. Допомога, надана міжнародною організацією "Save the Children" дітям-сиротам в умовах воєнного стану в Україні, має значний соціальний, економічний та гуманітарний вплив. Організація проводить комплексний аналіз та оцінку ситуації дітей-сиріт в умовах воєнного конфлікту, досліджує їхні потреби та виклики, а також вплив своїх програм та проектів на їхнє життя. Ці дані є основою для постійного вдосконалення стратегій та підходів "Save the Children", а також для спільної роботи з українськими партнерами у напрямку поліпшення ситуації дітей-сиріт.

Отже, допомога міжнародних організацій, таких як ЮНІСЕФ, Червоний Хрест та "Save the Children" під час війни в Україні є важливою та необхідною. Дані організації виявляють високий рівень професіоналізму, гуманітарної допомоги та координації, спрямованої на підтримку уразливих категорій дітей в умовах воєнного стану.

Перш за все, ЮНІСЕФ, як головний гуманітарний партнер у сфері дитячої допомоги, забезпечує ефективну систему надання основних потреб дітей-сиріт, таких як харчування, медичний догляд, освіта та захист від насильства. Через свої програми і проекти, ЮНІСЕФ сприяє поліпшенню якості життя дітей, забезпечуючи їм безпеку, розвиток і можливості для отримання належної освіти.

Червоний Хрест виконує важливу роль у забезпеченні медичної допомоги та психологічної підтримки дітям-сиротам. Їхні завдання полягають у мобілізації медичного персоналу, забезпеченні лікарських засобів та обладнання, та організуванні консультаційних пунктів для психологічної допомоги дітям, які постраждали від воєнного конфлікту. Червоний Хрест також виконує важливу функцію по поширенню інформації про права дитини та захист їхніх інтересів.

"Save the Children" активно займається забезпеченням безпеки, захисту та реабілітації дітей-сиріт, включаючи розміщення їх у безпечних місцях, надання психологічної підтримки та педагогічної допомоги. Крім того, "Save the Children" зосереджувала свою увагу на важливості забезпечення належних умов для розвитку дітей-сиріт, зокрема шляхом створення центрів освіти, які допомагали дітям отримати навички та знання для їх подальшого життя.

Отже, досвід міжнародних організацій у наданні допомоги дітям-сиротам під час війни в Україні демонструє вагомую роль у врегулюванні гуманітарної кризи та забезпеченні дітям-сиротам необхідної підтримки. Завдяки своїм програмам і проектам, дані організації забезпечують основні потреби, медичну допомогу, освіту та захист дітей-сиріт. Їхня координація та співпраця з українськими владними структурами дозволяють забезпечити ефективне функціонування допомоги та покращити умови життя дітей-сиріт під час війни.

2.3. Розробка рекомендацій щодо вдосконалення технологій опіки та піклування дітей-сиріт в умовах воєнного стану

Розробка рекомендацій щодо вдосконалення технологій опіки та піклування дітей-сиріт в умовах воєнного стану була здійснена у два етапи. Початковий етап включав вивчення особливостей організації опіки та піклування дітей-сиріт, дослідження існуючих технологій опіки та піклування у роботі з дітьми-сиротами в умовах військового конфлікту в Україні та аналіз досвіду міжнародних організацій, таких, як «Червоний Хрест», «ЮНІСЕФ», «Save the children». Другий етап включав спостереження за роботою фахівців, які працюють з дітьми-сиротами у центрі надання соціально-психологічної допомоги «Щасливе дитинство» у м. Полонне. Тому, на основі зібраних нами даних були сформульовані рекомендації щодо вдосконалення технологій опіки та піклування дітей-сиріт в умовах воєнного стану.

1. Розвиток програм соціального супроводу. Програми соціального супроводу відіграють роль каталізатора у процесі повернення дітей-сиріт до нормального життя, допомагаючи їм знайти своє місце в суспільстві, отримати освіту та розвинути

потенціал. Однією із пріоритетних програм соціального супроводу для дітей-сиріт в умовах воєнного стану в Україні повинна полягати у створенні безпечного та стабільного середовища, яке сприяє фізичному та психологічному відновленню дітей, дана програма включатиме такі аспекти:

- Психологічна підтримка. Необхідно створити мережу кваліфікованих спеціалістів, соціальних працівників, психологів, які зможуть працювати з дітьми-сиротами у воєнних умовах. Це допоможе їм подолати травми, пов'язані з воєнним конфліктом та втратою близьких. Також необхідно провести дослідження з метою розробки та впровадження спеціалізованих психологічних методик та інструментів, які враховуватимуть особливості дітей-сиріт у воєнному стані. Дані методи допоможуть знизити рівень стресу, покращити самопочуття та здоров'я дітей, сприяючи їхньому психологічному відновленню.

- Соціальна адаптація. Необхідно проводити спеціальні тренінги та заняття з дітьми-сиротами, спрямовані на розвиток навичок соціальної взаємодії, комунікації та самостійності. Це допоможе їм успішно інтегруватися в суспільство та забезпечити стабільний соціальний прогрес. Також необхідно забезпечити доступ дітей-сиріт до якісної освіти та надати їм можливість отримати професійну підготовку. Це сприятиме їхньому інтелектуальному розвитку та забезпечить стабільну майбутню кар'єру.

- Матеріальна підтримка. Необхідно забезпечити дітей-сиріт достатніми матеріальними ресурсами, включаючи харчування, одяг, житло та медичну допомогу. Це допоможе забезпечити їхній фізичний та економічний добробут. Уряд та неурядові організації повинні розробити та впровадити програми фінансової підтримки для дітей-сиріт, що знаходяться у воєнному стані. Це дасть можливість забезпечити їхні потреби в основних матеріальних благах, а також розвивати навички фінансового планування та управління ресурсами.

2. Вдосконалення системи реєстрації та ідентифікації дітей-сиріт. Аналіз наукових джерел та законодавства підтвердив необхідність вдосконалення системи реєстрації та ідентифікації дітей-сиріт в умовах воєнного стану в Україні. Зокрема, виявлено проблеми, пов'язані з недостатньою координацією між відповідними установами, а

також збільшеним ризиком втрати документації та порушенням прав дитини під час конфлікту. Тому, пропонуємо наступні заходи для вдосконалення системи реєстрації та ідентифікації дітей-сиріт в умовах воєнного стану в Україні:

- Створення єдиної координаційної структури, яка була б відповідальна за забезпечення співпраці між відповідними установами, такими як органи соціального захисту, поліція, медичні установи тощо. Це дозволить забезпечити централізований підхід до реєстрації та ідентифікації дітей-сиріт, уникнути дублювання процедур та забезпечити швидкий обмін інформацією.

- Розробка та впровадження єдиного інформаційного реєстру дітей-сиріт, що міститиме повну та актуальну інформацію про кожну дитину, що потребує підтримки. Цей реєстр повинен бути доступним для відповідних установ та службовців, які мають право доступу до цієї інформації.

- Використання сучасних технологій, таких як біометричні дані та електронні системи ідентифікації. Це дозволить швидко та надійно ідентифікувати дітей-сиріт, зберігати їхні дані в електронному форматі та легко відстежувати їхній статус та потреби.

- Забезпечення надійної документації та архівації інформації про дітей-сиріт. Це включає створення копій важливих документів, таких як свідоцтва про народження та документи про статус сироти, а також резервування цієї інформації на захищених серверах.

3. Розвиток партнерства громадських організацій та волонтерів. Дана рекомендація пропонує стратегії та методи партнерства з громадськими організаціями та волонтерами для ефективної роботи з дітьми-сиротами в умовах воєнного стану в Україні, а саме:

- Аналіз потреб і ресурсів. Перш за все, необхідно провести детальний аналіз потреб дітей-сиріт в умовах воєнного стану. Це допоможе з'ясувати, які саме послуги та підтримка є найбільш важливими для цієї категорії дітей. Також слід визначити наявні ресурси громадських організацій та волонтерів, включаючи їхні здібності, навички та фінансові можливості.

- Створення партнерських зв'язків. Після аналізу потреб і ресурсів важливо встановити партнерські зв'язки з громадськими організаціями та волонтерами, які мають досвід роботи з дітьми-сиротами та володіють необхідними ресурсами.

- Розробка спільної стратегії. Після створення партнерських зв'язків необхідно розробити спільну стратегію дій для ефективної роботи з дітьми-сиротами. Дана стратегія повинна враховувати особливості воєнного стану, потреби дітей та наявні ресурси. Вона повинна включати такі аспекти: забезпечення основних потреб дітей (забезпечення їжі, проживання, медичної допомоги, освіти та психологічної підтримки); мобілізація ресурсів (використання ресурсів громадських організацій та волонтерів для забезпечення необхідних послуг та розвитку програм підтримки для дітей-сиріт); психологічна підтримка (надання психологічної допомоги дітям-сиротам для подолання стресу, травм та негативного впливу воєнного конфлікту); захист прав дітей (спільна робота з органами опіки та соціального захисту для забезпечення прав та інтересів дітей-сиріт, включаючи їхнє право на життя, розвиток, освіту та здоров'я).

- Організація координаційного центру. Умови воєнного стану можуть бути дуже складними, тому необхідно створити координаційний центр, який забезпечуватиме спільну роботу громадських організацій, волонтерів та державних структур. Цей центр буде відповідальним за планування, координацію та моніторинг роботи з дітьми-сиротами, а також за залучення необхідних ресурсів та забезпечення спільної стратегії.

- Забезпечення навчання та розвитку. Умови воєнного стану можуть призвести до переривання навчання дітей-сиріт. Громадські організації та волонтери повинні спільно працювати над забезпеченням навчання та розвитку цих дітей. Для цього необхідно: організувати доступ до освіти; забезпечити належну якість освіти; забезпечити доступ до додаткових освітніх можливостей (організувати майстер-класи, творчі гуртки та інші активності, які сприятимуть розвитку талантів та навичок дітей-сиріт); враховувати потреби та індивідуальні особливості дітей (забезпечити інклюзивну освіту, психологічну та соціальну підтримку для дітей з особливими

потребами, а також враховувати їхні інтереси та бажання у виборі навчальних програм).

- Моніторинг та оцінка результатів. Для забезпечення ефективності та постійного вдосконалення роботи з дітьми-сиротами, громадські організації та волонтери повинні здійснювати систематичний моніторинг та оцінку результатів своєї діяльності.

Дана спільна діяльність повинна ґрунтуватися на взаєморозумінні, спільних цілях та використанні ресурсів кожної сторони. Партнерство між державою, громадськими організаціями та волонтерами повинно базуватися на принципах взаємодопомоги, спільної відповідальності та ресурсної підтримки. Держава повинна забезпечувати правову базу, фінансові ресурси та інфраструктуру для роботи з дітьми-сиротами. Громадські організації вносять свої експертні знання, професійний досвід та мобілізують ресурси для надання якісних послуг та підтримки дітям-сиротам. Волонтери, як важлива складова партнерства, допомагають у безпосередній роботі з дітьми, надаючи емоційну підтримку, освітні послуги, допомагаючи забезпечити повсякденні потреби та виконуючи інші важливі функції.

4. Розвиток технологій комунікації. Розвиток технологій комунікації є важливим ресурсом для надання підтримки та поліпшення якості життя дітей-сиріт в умовах воєнного стану. Основними рекомендаціями, щодо технологій комунікації є:

- Розробка та використання мобільних додатків та платформ з метою забезпечення зв'язку та комунікації між дітьми-сиротами та фахівцями. Такі додатки можуть надавати можливості обміну повідомленнями, відеодзвінками, створенням групових чатів та спільної роботи над проектами.

- Використання віртуальної реальності (VR) для створення безпечного та сприятливого середовища для дітей-сиріт. VR може допомогти створити віртуальні ситуації, які сприяють розслабленню, психологічній підтримці та навчанню, а також дозволяють дітям-сиротам відчути позитивні емоції та переживання.

- Розвиток онлайн-платформ та ресурсів для навчання та розвитку навичок. Відкрите доступ до цифрових навчальних матеріалів, курсів та тренувальних програм

може допомогти дітям-сиротам здобувати знання та розвивати навички незалежно від їхнього місцезнаходження.

- Підтримка онлайн-консультування та психологічної підтримки. Розробка та використання онлайн-платформ для надання психологічної підтримки та консультування дітей-сиріт може сприяти їхньому емоційному стану та допомогти у подоланні стресу та травм.

- Використання мультимедійних матеріалів та ігрових технологій для стимулювання навчання та творчого розвитку. Розробка та використання інтерактивних навчальних програм, мультимедійних матеріалів та ігрових технологій можуть сприяти активному залученню дітей-сиріт до навчального процесу. Вони допомагають створити цікаву та змістовну форму комунікації, яка сприяє розвитку креативності, проблемного мислення та соціальних навичок.

- Забезпечення доступу до інтернету та необхідних технічних засобів. Уряд та різні організації повинні підтримувати проекти, спрямовані на забезпечення доступу до інтернету та необхідних технічних засобів для дітей-сиріт, зокрема тих, які перебувають у зоні воєнного конфлікту. Це може включати розподіл планшетів, комп'ютерів та навчального обладнання.

5. Соціальна інтеграція та підтримка після закінчення воєнного стану. Враховуючи важливість забезпечення підтримки та соціально-психологічної реабілітації дітей-сиріт після закінчення воєнного стану, пропонуємо наступні рекомендації.

- Забезпечення безпеки та базових потреб. Першочерговим завданням є забезпечення безпеки та базових потреб дітей-сиріт. Необхідно забезпечити їм достатній рівень фізичного, емоційного та соціального благополуччя. Для досягнення цієї мети, уряд та громадські організації повинні спільно працювати над наступними діями:

- забезпечити дітей-сиріт безпечним проживаннями, забезпечивши їм доступ до житла та харчування;

- забезпечити доступ до якісної медичної допомоги, зокрема психологічної та психотерапевтичної підтримки;

- забезпечити надання освітніх можливостей, включаючи доступ до шкіл, коледжів та університетів, а також професійної підготовки, що сприятиме їх подальшому розвитку та успішній інтеграції у суспільство.

- Соціальна адаптація та психологічна підтримка. Після закінчення воєнного стану, діти-сироти потребують особливої уваги щодо їх соціальної адаптації та психологічної підтримки. Для забезпечення їхнього відновлення та інтеграції у суспільство рекомендується:

- забезпечити доступ до спеціалістів, психологів та соціальних працівників, які нададуть дітям-сиротам індивідуальну та групову психологічну підтримку, що включатиме психотерапію, консультування та психосоціальну реабілітацію;

- розвивати програми підтримки та розвитку навичок соціальної адаптації, які допоможуть дітям-сиротам набути необхідні навички для успішної інтеграції у суспільство, що може включати тренінги з комунікації, лідерства, розвитку особистості та конфліктології;

- створити сприятливе середовище у школах та інших освітніх закладах, де діти-сироти можуть почуватися прийнятими та отримувати підтримку від учителів та однолітків;

- залучити громадські організації та волонтерів для організації різноманітних заходів, спрямованих на підтримку соціальної адаптації та психологічного благополуччя дітей-сиріт, що включатиме спортивні заняття, музичні гуртки, мистецькі проекти та інші активності, що сприяють розвитку творчих здібностей.

- Формування опіки та підтримки на рівні сім'ї. Важливо забезпечити формування опіки та підтримки на рівні сім'ї для дітей-сиріт, які втратили свої біологічні сім'ї через воєнні події. Для цього можуть бути запроваджені такі заходи:

- підтримка родин, які виявили бажання та можливості усиновити або опікуватися дітьми-сиротами, що може включати фінансову підтримку, консультування та надання необхідної інформації щодо процедур усиновлення або опіки;

- створення програм підтримки для сімей, які приймають дітей-сиріт, дані програми можуть включати навчання батьківських навичок, психологічну підтримку та доступ до мережі підтримки, що допомагатимуть їм впоратися зі складнощами, пов'язаними з усиновленням або опікою;

- забезпечення соціально-економічної підтримки для сімей, які опікуються дітьми-сиротами, щоб забезпечити їм достатній рівень життя та необхідні ресурси для належного виховання дітей.

Отже, дані рекомендації становлять основу для вдосконалення технологій опіки та піклування дітей-сиріт в умовах воєнного стану в Україні. Однак, варто зазначити, що реалізація даних рекомендацій вимагає комплексного підходу та співпраці між урядовими структурами, громадськими організаціями, місцевою спільнотою та іншими зацікавленими сторонами. Крім того, необхідно враховувати специфічні потреби дітей-сиріт у воєнних умовах та розробляти індивідуальні підходи до кожної дитини. Особлива увага має бути приділена дітям з особливими потребами, дітям, які пережили травматичні події та дітям, які зазнали насильства. Незалежно від виникнення проблем, пов'язаних з воєнним станом, пріоритетом має бути захист та добробут кожної дитини-сироти. Реалізація даних рекомендацій може сприяти створенню безпечного середовища для дітей-сиріт, допомогти їм відновитися після травм та розпочати шлях до майбутнього.

Висновки до другого розділу

Отже, здійснивши аналіз технологій опіки та піклування дітей-сиріт в умовах воєнного стану, було вивчено та досліджено застосування існуючих технологій опіки та піклування дітей-сиріт під час війни, а також розглянуто досвід міжнародних організацій у наданні допомоги дітям-сиротам та розроблено рекомендації щодо вдосконалення технологій опіки та піклування у роботі з дітьми-сиротами.

Результати аналізу показали, що в умовах воєнного стану існує необхідність у вдосконаленні технологій опіки та піклування дітей-сиріт, оскільки дана категорія дітей є особливо вразливою та потребує особливої уваги та захисту. Досвід

міжнародних організацій, зокрема «Червоного Хреста», «ЮНІСЕФ», та «Save the Children» свідчить про успішне впровадження технологій опіки та піклування дітей-сиріт під час війни, які спрямовані на забезпечення безпеки, фізичного та психологічного благополуччя дітей, а також на їх соціальне інтегрування. Результати аналізу показали, що існуючі технології опіки та піклування дітей-сиріт виявилися корисними і ефективними, проте вони потребують подальшого вдосконалення.

З метою вдосконалення технологій опіки та піклування дітей-сиріт в умовах воєнного стану, ми розробили рекомендації, що охоплюють наступні аспекти:

- розвиток програм соціального супроводу;
- вдосконалення системи реєстрації та ідентифікації дітей-сиріт;
- розвиток партнерства громадських організацій та волонтерів;
- розвиток технологій комунікацій;
- соціальна інтеграція та підтримка після закінчення воєнного стану.

Враховуючи вищезазначені рекомендації, вдосконалення технологій опіки та піклування дітей-сиріт в умовах воєнного стану сприятиме забезпеченню належного захисту, розвитку і благополуччя дітей-сиріт, які стали жертвами воєнного конфлікту.

ВИСНОВКИ

Для досягнення висунутої у нашому дослідженні мети, а також перевірки висунутої гіпотези, були виконанні поставлені завдання, за допомогою яких, ми отримали важливі висновки та розробили рекомендації, щодо вдосконалення технологій опіки та піклування дітей-сиріт в умовах воєнного стану в Україні.

1. Аналізуючи літературу, було встановлено, що організація опіки та піклування дітей-сиріт вимагає комплексного підходу, який охоплює соціальні, емоційні, психологічні та фізичні потреби дітей-сиріт. Забезпечення стабільного та безпечного середовища, доступу до належної медичної допомоги, освіти, а також психологічної підтримки є необхідними складовими елементами процесу опіки та піклування. Також важливо враховувати індивідуальні особливості кожної дитини і створювати належні умови для їх розвитку та самореалізації. Додатково, вивчення показало, що організація опіки та піклування дітей-сиріт потребує спільних дій різних структурних компонентів суспільства, таких як урядові органи, місцева громада, соціальні служби, благодійні організації та інші зацікавлені сторони. Важливо забезпечити координацію між цими суб'єктами та забезпечити належні ресурси та фінансування.

2. Дослідивши застосування існуючих технологій опіки та піклування за дітьми-сиротами в умовах військового конфлікту в Україні та проаналізувавши досвід міжнародних організацій, таких як «Save the children», «ЮНІСЕФ», «Червоний Хрест», ми визначили, що в умовах воєнного стану, застосовуються такі технології опіки та піклування, як технології психологічної підтримки, технології соціальної адаптації, технології освіти та розвитку, технології соціальної підтримки та взаємодії – усі вони полягають у забезпеченні благополуччя та майбутнього розвитку дітей-сиріт, проте, разом із цим потребують вдосконалення, аби покращити якість та добробут життя дітей-сиріт в умовах воєнного стану в Україні. Щодо досвіду міжнародних організацій у наданні допомоги дітям-сиротам в умовах воєнного стану, то дані організації проявляють велику відповідальність у гуманітарних діях та забезпеченні допомоги дітям-сиротам. Їхні програми націлені на забезпечення основних потреб дітей, таких як харчування, медична допомога, освіта та

психологічна підтримка. Це дозволяє надати дітям необхідні ресурси для життя та розвитку в складних умовах воєнного конфлікту. Подальший аналіз показав, що організації вкладають значні зусилля в захист прав дітей-сиріт. Вони працюють над встановленням механізмів моніторингу, реагують на порушення прав та забезпечують доступ до юридичної допомоги та психологічної підтримки. Ці заходи сприяють створенню безпечного середовища для дітей, які зазнали втрати батьків або опинилися без опіки через воєнний конфлікт.

3. На основі теоретичного аналізу та спостереженні за роботою фахівців, які працюють з дітьми-сиротами у центрі надання соціально-психологічної допомоги «Щасливе дитинство» у м. Полонне, ми розробили рекомендації щодо вдосконалення технологій опіки та піклування дітей-сиріт. Дані рекомендації полягають у:

- розвитку програм соціального супроводу;
- вдосконаленні системи реєстрації та ідентифікації дітей-сиріт;
- розвитку партнерства громадських організацій та волонтерів;
- розвитку технологій комунікацій;
- соціальній інтеграції та підтримці після закінчення воєнного стану.

Підсумовуючи вище сказане, зусилля, спрямовані на вдосконалення технологій опіки та піклування, мають на меті забезпечити безпеку, стабільність та психологічну реабілітацію дітей-сиріт, що перебувають у воєнному конфлікті. Це вимагає взаємодії різних структур, посилення співпраці та обміну інформацією. У майбутньому, важливо продовжувати дослідження в галузі технологій опіки та піклування дітей-сиріт в умовах воєнного стану. Це допоможе знайти нові підходи, розробити ефективні програми та послуги, а також забезпечити здоровий розвиток та майбутнє для даної вразливої групи дітей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Цивільний кодекс України ч.1 ст.58.
2. Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України щодо захисту прав дітей на період надзвичайного або воєнного стану : Постанова Кабінету Міністрів України від 22 березня 2022 року № 349. База даних «Законодавство України» / ВР України: офіційний вебпортал. URL : [Про внесення змін до деяких пост... | від 22.03.2022 № 349 \(rada.gov.ua\)](#)
3. Сімейні форми виховання дітей в Україні URL: [Сімейні форми виховання дітей в Україні | Безоплатна правова допомога \(legalaid.gov.ua\)](#) 2023.
4. Брич В. Я., Миколіук С.М. Соціальний захист сиріт в Україні: 2019. С. 65-75.
5. Терновець О. М. Соціальне сирітство як соціально-педагогічна проблема. Соціальна педагогіка: теорія та практика. 2016. № 3. С. 61–68.
6. Україна без сиріт можлива: Юрій Маринчак про сирітство, інтернатну систему, усиновлення і соціальну відповідальність URL: <http://favoritekherson.co/2019/11/19/u> (дата звернення: 20.12.2019).
7. Соціальне сирітство в Україні: руйнація традиційних цінностей URL: [Улюблений Херсон | Вісті \(favoritekherson.co\)](#) (дата звернення: 15.12.2019).
8. Технології соціальної роботи з дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування URL: [Технології соціальної роботи з дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування - Технології соціальної роботи - Навчальні матеріали онлайн \(pidru4niki.com\)](#) (дата звернення 9.03.2022).
9. Зілковська, Л.М. (2017). Правове регулювання влаштування дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування. Часопис Хмельницького університету управління та права «Університетські наукові записки», С. 127–129.
10. Удовенко, Ю.М. (2017). Вплив несприятливих умов соціалізації на психічний розвиток дитини. (Дис. канд. психол. наук). Київ. С.25
11. Дитячий будинок сімейного типу URL: [i-law.kiev.ua](#) (дата звернення: 25.01.2020).

12. Скільки дітей в Україні є сиротами: статистика усиновлення URL: Скільки дітей в Україні є сиротами: статистика усиновлення - 24 Канал (24tv.ua) (дата звернення 11.03.2022).
13. Війна і сирітство: скільки дітей в Україні залишилися без батьків та як змінився рівень їхнього усиновлення URL: Війна і сирітство: скільки дітей в Україні залишилися без батьків та як змінився рівень їхнього усиновлення - Юридична Газета (jur-gazeta.com) 2022.
14. З початку війни понад 4 тисячі дітей залишилися без батьків. Мінсоцполітики розповіло про причини і порядок усиновлення URL: Скільки в Україні дітей-сиріт і як усиновити дитину — Суспільне (suspilne.media) 2022.
15. Опіка і піклування над дітьми URL: Опіка і піклування над дітьми (studies.in.ua) 2019.
16. ЮНІСЕФ — українцям: інформація про програму грошової допомоги «Спільно» URL: ЮНІСЕФ — українцям: інформація про програму грошової допомоги «Спільно» | UNICEF 2022.
17. Як підтримати благополуччя дитини під час кризової події URL: Як підтримати дітей? – Товариство Червоного Хреста України (redcross.org.ua) 2022.
18. Save the children Україна в вогні URL: Way Home Home - ОБФ «Дорога к Дому» 2022.
19. Сімейні форми влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування в умовах воєнного стану: адвокат Савицька URL: Сімейні форми влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування в умовах воєнного стану: адвокат Савицька | ADVOKAT POST 2022.
20. «Захист прав дітей в умовах війни» збірник матеріалів URL: kruglii_stil_17_travnya_2022.pdf (ippi.org.ua) 2022.